FORFAİTİNG SÖZLEŞMESİ

Dr. Alpaslan AKARTEPE*

I. GİRİŞ

Son yıllarda dünya dış ticaretindeki gelişmelere karşılık olarak yeni finansman teknikleri de geliştirilmiş ve uygulanmaya başlanmıştır. Forfaiting de dış satımın finansmanında[1], taşıdığı uygun koşullar bakımından, çekiciliği artan ve giderek uygulaması genişleyen bir dış satım finansman yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Forfaiting yönteminin kökeni, dünya ekonomik yapısının önemli ölçüde değiştiği 1960'lı yılların başlarına kadar uzanmaktadır. Bu yıllarda dış satıcılar, kredi değerliliklerinin belirlenmesi güç olan üçüncü dünya ülkeleri ile Doğu Avrupa ülkelerinden gelen orta ve uzun vadeli dış satım kredisi açılması talepleriyle yoğun bir şekilde karşı karşıya kalmışlardır. Batılı büyük dış satıcı firmalar, yüksek tutarlara ulaşan yatırımları nedeniyle, dış ticarette gerekli olan orta vadeli finansman ihtiyaçlarını öz kaynaklarından sağlayamamışlar, mevcut bankalar da dış satıcıların taleplerini karşılamada yetersiz kalmışlardır. Forfaiting böyle bir ortamda, dış satım kredilerinin orta vadeli finansmanını sağlayan ve bu tür kredilere bağlı olan riskleri, dış satıcıya rücu edilemez kaydıyla ortadan kaldıran yapısıyla, yeni bir dış satım finansman yöntemi olarak geliştirilmiştir.

Bu çalışmada, forfaiting sözleşmesinin (işleminin) ortaya çıkışı, gelişimi, yararları, sürecin işleyişi ve bağlı hususlar incelenmeye çalışılmıştır

---

* M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Araştırma Görevlisi.

1 Forfaiting, ihracat factoring'i olarak da adlandırılmaktadır. Bu konuda bkz., http://www.ekonomist.com.tr/apps/dictionary.app/dictionary.php/es.dict/forfaiting.

II. FORFAİTİNG KAVRAMI VE TANIMI

A. Kavram

Forfaiting kavramı, Fransızca kökenlidir ve "hakların teslimi" anlamına gelen á forfait sözcüğünden türetilmiştir. Bir çok dilde de bir dış satım finansman yöntemi olan bu işlemi karşılamak üzere, aynı kökten gelen kelimeler kullanılmaktadır[2].

Forfaiting kavramını Türkçe'de karşılayacak bir kelime bulunmamaktadır. Türk dış ticaret piyasalarının bu işlemle tanışmasının yeni olması ve dolayısıyla, bu tür yöntemlerin henüz fazla yaygınlaşmamış ve incelenmemiş olmaları da buna etkendir. Bu konuda Türkçe yazılmış incelemelerde de genel eğilime uygun olarak, "forfaiting" kavramının yerleştiği görülmektedir[3]. Bunun yanı sıra, forfaiting işleminin taraflarını belirlemek üzere "forfaitist" ve "forfaiter" terimleri kullanılmaktadır. **Forfaitist,** dış satım işlemini gerçekleştiren ve bunu finanse etmek üzere forfaiting kuruluşuna başvuran taraf, yani dış satıcıdır. **Forfaiter** ise forfaiting işlemi için kendisine müracaat edilen ve bu işlemi gerçekleştiren banka veya bu konuda uzman bir kuruluştur[4].

Bu çalışmada, yukarıdaki kavramların yanı sıra, gerekli olduğu ve maksadımızı daha iyi ifade etmek amacıyla, forfaiting sözleşmesi yerine forfaiting işlemi terimi de kullanılacaktır.

B. Tanım

Forfaiting yöntemi ile dış ticaretin finanse edilmesi işlemlerinin ülkemizde yeni tanınmaya ve uygulanmaya başlamış olmasına rağmen, konu hakkında çeşitli incelemeler bulunmaktadır. Bu incelemelerde, forfaiting işleminin önemli görülen yönleri ön plana çıkarılarak, değişik tanımlamalar yapılmıştır. Bu tanımlardan bazıları, örnek olması bakımından aşağıya alınmıştır.

---

2 BERK, N., Dış Ticarette Yeni Bir Finansman Aracı Olarak "Forfaiting", Para ve Sermaye Piyasası Dergisi, Y. 1985, S. 77, s. 25; ÖĞÜLMÜŞ, L., Forfaiting, İstanbul 1991, s. 2. Almanca'da *forfeiterung*, İspanyolca'da *forfatizacion*, İtalyanca'da *forfetizzezione*, Fransızca'da *forfaitage* terimleri kullanılmaktadır. Bu konuda bkz., BERK, s. 27, dn. 2.

3 HATEMİ, factoring'den farklı olarak, tek bir alacağın devredilmesini konu edinen forfaiting sözleşmesi için, "alacak kırdırma sözleşmesi" denilebileceğini belirtmektedir. Bu hususta bkz., HATEMİ, H., Borçlar Hukuku, Özel Bölüm, İstanbul 1999, s. 32.

4 KABAKÇI, A./YEĞİNBOY, E. Y., İhracatın Finansmanında Forfaiting, DEÜİİBFD., Y. 1992, C. 7, S. 2, s. 83.

"Forfaiting, çoğu zaman dış ticaret işlemlerinden doğan ve vadesi ileri-deki bir tarihte gelecek olan alacakların bir banka ya da bu konuda uzmanlaşmış bir finansman kuruluşu tarafından satın alınmasıdır"[5].

"Forfaiting, bir ihracatçının yapmış olduğu vadeli satıştan doğan ve bir kambiyo senedi (bono, poliçe), garanti mektubu ve alacağın devrine izin veren başka bir araç ile belgelenmiş alacakların, ihracatçının kendisine veya anılan belgelerin lehdarına rücu etme şartı olmaksızın bir finansman kuruluşu tarafından satın alınması (iskonto edilmesi) işlemidir"[6].

"Forfaiting, bu işlemi yapan banka tarafından, dış alıcının imzalamış olduğu bono veya poliçenin iskonto edilerek, dış satıcıdan satın alınmasıdır"[7].

"Forfaiting, ihracat işlemlerinden doğan orta vadeli alacakların, geri dönülmez olarak, forfaiting ortaklığına satılmasıdır"[8].

Görüldüğü üzere bu tanımlar, forfaiting işleminin önemli görülen bir veya birkaç unsuru dikkate alınarak yapılmış olmakla birlikte, hemen her tanımda forfaiting'in bir dış ticaret finansman yöntemi olduğu üzerinde durulmuştur. Ancak, özellikle forfaiting işleminin finansman yöntemi olmasının yanı sıra hukuki yönü de önemlidir. Bu bakımdan, forfaiting'in bütün unsurlarını kapsayacak şekilde şöyle bir tanımı da verilebilir:

Forfaiting, orta ve uzun vadeli, yatırım malı veya hizmet dış satımından doğan ve bir bono ya da poliçe ile belgelenmiş, bir bankanın aval yahut garantisini taşıyan alacakların, forfaiting kuruluşunca, bu alacağın tahsil edilememesi halinde alacağı devredene rücu etmeme şartı ile dış satımı yapan kişiden iskonto etme yöntemi ile devir ve satın alınmasıdır.

---

5 ÖĞÜLMÜŞ, s. 2.

6 ERDEMOL, H., Factoring ve Forfaiting, İstanbul 1992, s. 65.

7 EDWARDS, H., Export Credit, London 1983, s. 236.

8 TEKİNALP, Ü., Banka Hukukunun Esasları, İstanbul 1988, s. 364, 365. Ayrıca farklı tanımlar için bkz., KONUKMAN, A., Dış Ticaretin Finansmanı ve Türkiye'deki Uygulama, Dış Ticarette Durum Dergisi, S. 21, s. 14; ERİŞ, G., Açıklamalı-İçtihatlı-Uygulamalı Anonim Şirketler Hukuku, Ankara 1995, s. 45; ONURSAL, E., Kredili Satışların Orta Vadeli Finansmanında Yardımcı Bir Yöntem, Forfaiting, http://www.foreign-trade.gov.tr/ead/DTDERGI/Ekim2001/forfaiting.htm. KABAKÇI/YEĞİNBOY, s. 83; EKŞİ, N., Forfaiting Sözleşmesi, Facultatis Decima Anniversaria, Y. 1983, s. 251.

III. FORFAİTİNG'İN GELİŞİMİ

A. DÜNYADA'Kİ GELİŞİMİ

Forfaiting'in ortaya çıkışı 1960'lı yıllara kadar uzanmaktadır. Bu yıllarda dünya ticaretinde meydana gelen değişiklikler, yeni finansman tekniklerinin geliştirilmesine yol açmıştır, Forfaiting de dış satımın finansmanında, özellikle de yatırım mallarının ihracatının finansman ihtiyacının karşılanması için geliştirilmiş ve zamanla çekiciliği artan ve genişleyen bir yöntem olarak ortaya çıkmıştır[9]. Özellikle, 1960'lı yılların başından itibaren, ticaret hacminin hızlı gelişimiyle, dış alıcıların 3-6 ay gibi sürelerden daha uzun vadelerde ödeme taleplerinde bulunmaları, dış satıcıların yoğunlaşan yatırım taahhütlerinin karşılanmasında öz kaynaklarının yetersiz kalışı, bankaların dış satıcıların finansman ihtiyaçlarından doğan taleplerine cevap vermede yeterli olamamaları, yine o yıllarda gümrük duvarlarındaki yumuşamalar nedeniyle doğu-batı ticaretinin gelişmesi, ayrıca Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkeleri ile artan ilişkiler Batı Avrupa ülkelerinin finansman ihtiyacını arttırmıştır[10]. Ancak bu gelişme, Avrupalı dış satıcıların ülke riski, politik risk, ticari risk ve para riski gibi çeşitli problemlerle karşılaşmalarına yol açmıştır. Bu çerçevede, dış ticaretin finansmanında güvenli ve cazip bir yöntem olan forfaiting, dış alıcılar ile dış satıcılar arasında yer alarak, uluslararası finans alanında artan istekleri karşılayacak bir finansman tekniği olarak geliştirilmiş ve önem kazanmıştır[11].

Bugünkü anlamı ile ilk forfaiting işlemi, 1962 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nden daha sonra Sovyetler Birliği'ne satılmak üzere, Federal Almanya'ya yapılan tahıl dış satımında kullanılmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nin peşin satış istemine karşın, Sovyetler Birliği'nin kredi konusunda diretmesi üzerine, İsviçre bankaları bu yöntemi kullanarak ilk forfaiting işlemini gerçekleştirmişlerdir[12]. Böylece, İsviçre bankaları Sovyetler Birliği'nden aldıkları ve dış ticaret işlemlerinden kaynaklanan borç senetleri kar-

---

9 BAYIR, S., Dış Ticaretin Finansmanında Bir Yöntem "Forfaiting", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1989, s. 4; KABAKÇI/YEĞİNBOY, s. 84.

10 KABAKÇI/YEĞİNBOY, s. 84; BAYIR, s. 5; ERDOĞAN, E., Dış Ticaretin, Forfaiting ile Finansmanında Maliyet Öğesi Olarak İskonto Oranı, Hesaplama Yöntemleri ve Uygulaması, DEÜİİBFD., Y. 1990, C. 5, S. 1-2, S. 294.

11 VARLIK, E., Tacir Bankacılık, İstanbul 1987, s. 132; ÖĞÜLMÜŞ, s. 24.

12 BAYIR, s. 4; KABAKÇI/YEĞİNBOY, s. 84.

şılığında, ABD'ne nakit olarak iskontolu tutarı ödemişler ve ilk olarak forfaiting yöntemi ile bir dış satımın finansmanını sağlamışlardır[13].

Bankacılık ve uluslararası ticaretin finansmanında Avrupa'nın önde gelen merkezlerinden olan İsviçre'nin forfaiting işlemlerine öncülük etmesinden sonra, 1970'li yıllarda, Avrupa pazarlarının gelişmesiyle birlikte, Londra bu işlemlerin önemli bir merkezi olmuştur[14]. Forfaiting işlemlerinde üçüncü sırada yer alan Almanya'yı sırasıyla ABD, Kanada, G. Kore ve Latin Amerika Ülkeleri izlemektedir. Bu ülkeler, dış satımın finansmanında forfaiting yönteminden daha fazla yararlanılması için dış satımcı firmaları teşvik etmektedirler[15].

1984 ve 1985 yıllarında forfaiting yöntemi, bankalar ve diğer finansal kuruluşlar tarafından yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. 1984 yılında İngiltere'den yapılan ihracatın % 5'i forfaiting işlemleri ile finanse edilmiş, iki yıl sonra bu rakam % 40 dolaylarına yükselmiştir. 1980'li yıllarda uluslararası ticaretin yaklaşık % 0,25'inde forfaiting yönteminden yararlanılmış, ancak Latin Amerika ülkelerindeki büyümenin yavaşlaması forfaiting ile ilgili işlem hacminin de gerilemesine neden olmuştur. Günümüzde ise ülkelerin çoğu dış satımın finansmanında forfaiting'den daha fazla yararlanılması için dış satıcılarını teşvik etmeye başlamışlardır. Forfaiting, halen, dünya ticaretinin küçük bir bölümünde uygulanmaktadır. Fakat buna rağmen etkinliğini arttırarak sürdürmekte ve büyük tutarlardaki kredili satışların orta vadeli finansmanına yardımcı olmaktadır[16].

---

13 ÖĞÜLMÜŞ, s. 24-25; BAYIR, s. 4-5; ERSAN, İ., Forfaiting ve Türkiye, Para ve Sermaye Piyasası Dergisi, Y. 1985, S. 77, s. 29.

14 ERDEMOL, s. 67; KABAKÇI/YEĞİNBOY, s. 84; EDWARDS, s. 236. Günümüzde, forfaiting işlemleri açısından, İsviçre, özellikle Zürih, Londra'nın ardından ikinci büyük merkez olarak varlığını sürdürmektedir. Söz konusu işlemlerde üçüncü sırayı ise Almanya almaktadır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz., BAYIR s. 7; ERSAN, s. 29; http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/DTDERGI/Ekim2001/forfaiting.htm.

15 http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/DTDERGI/Ekim2001/forfaiting.htm; ÖĞÜLMÜŞ, s. 25; KABAKÇI/YEĞİNBOY, s. 84-85;

16 http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/DTDERGI/Ekim2001/forfaiting.htm.; BAYIR, s. 7; KABAKÇI/YEĞİNBOY, s. 84. Forfaiting işlemi forfaiter açısından, aynı zamanda orta vadeli bir yatırım niteliği taşımaktadır. Forfaiter bazen bu yatırımın tamamını kendi bünyesinden karşılamak istemeyebilir. Bu durumda, forfaiting işlemine konu olan elindeki senetlerin bir kısmını başka bir forfaiter'e satma imkanı bulunmaktadır. Bu son işlem forfaiting açısından, ikincil piyasa işlemi olarak adlandırılmaktadır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz., ÖĞÜLMÜŞ, s. 27 vd.; http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/ DTDERGI/Ekim2001/forfaiting.htm.; BAYIR, s. 32 vd..

B. TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİMİ

Forfaiting, ülkemiz açısından henüz çok yeni bir dış finansman tekniği olmasına rağmen, teknik olarak oldukça benzer bir işlem olan, ancak daha kısa vadeli alacaklara tatbik edilen factoring'in[17] de ülkemizde uygulanmaya başlanması ve bu konuda bankalardan ayrı özel finans kurumlarının faaliyet göstermesi ile ilgili gelişmeler, yakın bir gelecekte forfaiting'in de Türk dış satıcılarının ihtiyaçları paralelinde gelişme göstereceği beklentisini ortaya çıkarabilmektedir[18]. Özellikle, Türkiye'nin 1980 yılından itibaren uygulamaya koyduğu dış satıma yönelik sanayileşme ve dışa açılma politikalarının yanı sıra, dış satımının parasal teşvikler yerine kredilerle desteklenmesi anlayışı sonucu bankalar da Türk dış satıcılarının ihtiyaçlarının karşılanması için yeni finansal hizmetler sunmaya başlamışlardır. Bunun bir sonucu olarak, sanayileşmiş ülkelerde uzun yıllardan beri uygulanmakta olan birçok bankacılık tekniği gibi, forfaiting yönteminin uygulanması da Türk bankacılığının gündemine girmiştir[19]. Ancak, bu gelişmelerin daha yoğun bir şekilde sağlanabilmesi, forfaiting konusunda uzmanlaşmış kuruluşların faaliyetlerine ve ilgili yasal düzenlemelerin yapılmasına bağlıdır[20].

IV. FORFAİTİNG SÖZLEŞMESİNİN KURULMASI

A. GEREKLİ ŞARTLAR

Uluslararası ticaretin forfaiting yöntemi ile finanse edilebilmesi ve dolayısıyla bu yönde bir sözleşmenin kurulabilmesi için bazı şartların gerçekleşmiş olması gerekir. Taraflar açısından verimli olacak ve istenilen amaca ulaşılabilecek bir forfaiting sözleşmesi, aşağıda belirtilen şartların yerine getirilmesi halinde gerçekleşebilir.

---

17 Factoring de forfaiting gibi bir finansman yöntemidir. Bu bakımdan her iki yöntemin de benzer yönleri olduğu gibi ayrıldıkları noktalar da bulunmaktadır. Factoring konusunda ayrıntılı bilgi için bkz., AKYOL, Ş., Banka Sözleşmeleri, Ord. Prof. Dr. Kemaleddin BİRSEN'e Armağan, Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, III. Fasikül, 16 vd.; KOCAMAN, A. B., Factoring İşleminin Hukuki Niteliği, Ankara 1992, s. 5 vd.. Söz konusu iki yöntemin de karşılaştırması için bkz., ŞANLI, C./EKŞİ, N., Uluslararası Ticaret Hukuku, İstanbul 2000, s. 185 vd..

18 KILIÇKAYA, H., İhracatın Finansmanında Güncel Bir Yöntem: Forfaiting, HDTD., Y. 1991, S. 8, s. 65-66.

19 http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/DTDERGI/Ekim2001/forfaiting.htm..

20 Ülkemiz açısından forfaiting'in uygulanabilirliği konusunda bkz., ERSAN, s. 30-31; http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/DTDERGI/Ekim2001/forfaiting.htm..

1. Dış satım alacağının devir ve temlik edilebilir bir alacak olması zorunludur[21]. Alacağın temliki kanun, sözleşme ve işin niteliği gereği yasaklanmamış olmalıdır.

2. Dış satıcının dış alıcıya, kural olarak, uluslararası ticari teamüllere uygun bir şekilde vadeli satış yapmayı, bir başka ifadeyle, dış satıcının satıştan doğan alacağının poliçe veya bono karşılığında zamana yaygın olarak, periyodik vadelerle ödeneceğini kabul etmesi gereklidir[22]. Forfaiting işlemine konu olan alacakların vadeleri, genellikle, 6 aydan 10 yıla kadar uzanan bir zaman dilimini kapsamaktadır[23]. Uygulamada süreler iki ila beş yıl arasında değişmekte, normal olarak ödemeler altı ayda bir yapılmaktadır[24].

3. Dış satımdan kaynaklanan alacak, ticari değeri olan değerli bir döviz cinsinden olmalıdır[25]. Forfaiting işlemleri, güvenilirlik ve riskin azaltılması açısından, uluslararası piyasalarda kullanılan para birimleri üzerinden yapılmaktadır. Bu işlemlerde kullanılan senetler, genel olarak, forfaiting işlemlerinde en yaygın kullanılan para birimleri ABD Doları, Euro ve İsviçre Frangı üzerinden düzenlenmektedir. Son yıllarda İngiliz Sterlini, Japon Yeni ve İsveç Kronu, vb. para birimleri ile yapılan işlemlerde de artış kaydedilmiştir. Anılan para birimlerinin ülkeler arasında kısıtlamaya tâbi olmaksızın kolayca transfer edilebilmeleri, bunların forfaiting'de önem kazanmasına yol açmıştır[26].

4. Dış alıcının bir kamu kuruluşu ya da çok uluslu bir şirket olmadığı, yani alıcının riskinin forfaiting piyasasında doğrudan kabul edilebildiği durumlar hariç, borcu temsil eden senetlerin üzerinde yazılı borcun ödenmesi, forfaiter tarafından kabul edilen bir banka veya bir kamu kuruluşu tarafından garanti edilmiş olmalıdır[27].

5. Dış satımdan doğan alacak, forfaiting işleminin yapıldığı anda mevcut olmalıdır. Yani dış satıma konu olan mallar, dış alıcıya sevk veya teslim

---

21 KILIÇKAYA, s. 61.

22 ERDEMOL, s. 75; ÖĞÜLMÜŞ, s. 10; KILIÇKAYA, s. 61.

23 http://www.tspakb.org.tr/docs/egitim_notlari/finansal_yonetim_ileri.

24 http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/DTDERGI/Ekim2001/forfaiting.htm..

25 KILIÇKAYA, s. 61.

26 http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/DTDERGI/Ekim2001/forfaiting.htm.; ERDEMOL, s. 75; ÖĞÜLMÜŞ, s. 10

27 ÖĞÜLMÜŞ, s. 11; ERDEMOL, s. 75-76; EDWARDS, s. 236.

edilmiş olmalı ve dış alıcının da ithalat için gerekli olan bütün izinleri almış olması zorunludur[28].

B. FORFAİTİNG SÜRECİ

Forfaiting sözleşmesi, dış satımcı (forfaitist) ile forfaiting kuruluşu (forfaiter) arasında yapılan bir alacağın devir ve satın alınması muamelesine dayanmaktadır. Ancak, tarafların forfaiting sözleşmesinden doğan edimlerini yerine getirebilmeleri, bir başka deyişle, bir forfaiting işleminin gerçekleşebilmesi için ayrıca iki tarafın daha bu işleme katkıda bulunması gerekir. Böylece bir forfaiting işleminin gerçekleşmesinde dört taraf bulunmaktadır. Bunlar, dış satıcı, dış alıcı, aval veya garanti veren banka ve forfaiting kuruluşudur.

Dış satıcı ve forfaiting kuruluşu arasında gerçekleşen, fakat daha sonra dış alıcı ve garantör bankanın katılımıyla dört taraflı bir işlem haline gelen forfaiting işleminin yürütülmesi, başlangıç itibariyle, dış satımın gerçekleşmesinden önce veya dış satım gerçekleştikten sonra olmak üzere iki türlü olabilmektedir.

1. Forfaiting İşleminin Başlangıcı

a. Dış Satım Gerçekleşmeden Önce ve Sonra Forfaiting İşlemine Başlanması

Dış satım gerçekleşmeden önceki forfaiting süreci, dış satıcının, alıcısına satış teklifi vermeden önce forfaiter'e başvurarak yapmayı planladığı dış satım hakkında bilgi vermesiyle başlamaktadır[29]. "Bilgilendirme" olarak adlandırılan bu başvurudan sonra forfaiter, dış satım yapılacak ülke riskini ve diğer hususları da dikkate alarak, dış satıcıya forfaiting maliyetini bildirir[30]. Eğer dış satıcı bu teklifin sabit kalmasını istiyorsa, o tarihten, forfaiting işleminin gerçekleşeceği tarihe kadar bir taahhüt komisyonu ödeyerek, bunu sağlayabilir[31]. Bu aşamadan sonra verilen teklif, dış satıcı tarafından kabul edilirse, taraflar arasında anlaşma sağlanmış olur. Dış satıcı, forfaiter'in bildirdiği ve kendisinin de kabul ettiği forfaiting maliyetini satış fiyatına ekle-

---

28 KILIÇKAYA, s. 61

29 ÖĞÜLMÜŞ, s. 6; SELEK, S., Factoring ve Forfaiting İşlemleri ve Muhasebeleştirilmeleri, DEÜİİBF., Y. 1992, C. 7, S. 2, s. 42.

30 KILIÇKAYA, s. 62.

31 SELEK, s. 42; ÖĞÜLMÜŞ, s. 6.

yerek, dış alıcıya kredili satış fiyatını bildirir. Bu teklif alıcı tarafından kabul edildiği taktirde, dış satım gerçekleşir[32].

b. Dış Satımın Gerçekleşmesinden Sonra Forfaiting İşlemine Başlanması

Dış satım gerçekleştikten sonra forfaiting yöntemine başvurulmasında ise önce dış satıcı ile alıcısı arasında satım sözleşmesi yapılır. Sözleşme yapıldıktan sonra, dış satıcı tarafından forfaiting kuruluşuna müracaat edilmesi ve iki taraf arasında anlaşma sağlanması halinde, forfaiting süreci, satım işleminin gerçekleşmesinden sonra başlamış olmaktadır[33].

2. Forfaiting Sürecinin İşleyişi

Yukarıda da belirtildiği üzere, dış satımın gerçekleşmesinden önce veya dış satım gerçekleştikten sonra forfaiting yöntemine başvurulması, sadece bu işlemin başlangıç aşamasının farklı olmasına yol açmaktadır. Başlangıç aşamasından sonra, söz konusu işlemin yürütülmesi şekli her iki forfaiting durumu için aynıdır. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki bir forfaiting işleminin tarafları için azami yararı sağlayacak ve forfaiting'in bünyesinde barındırdığı çeşitli riskleri en aza indirecek uygulaması, dış satım gerçekleşmeden önce başvurulan forfaiting yöntemidir[34].

Bir forfaiting sözleşmesinin tamamlanması üç aşamada gerçekleşmektedir. Bu aşamalar bilgilendirme, forfaiter kuruluşunun teklifi ve sözleşmenin yapılması ile alacağın devir ve satın alınmasıdır.

a. Bilgilendirme

Dış satım işlemlerindeki her finansman şeklinde olduğu gibi, forfaiting yönteminde de birinci aşama, forfaiting işlemini yapacak finans kurumu ile dış satıcı arasında, alacak ve bu alacağın kaynağını oluşturan dış satım hakkındaki görüşmedir[35].

Forfaiter ile dış satıcı arasında yapılan bu ilk görüşmede, forfaiting kuruluşu, alacağın satın alınması durumunda -herhangi bir taahhüde girmeksizin- muhtemel forfaiting oranını bildirir. Dış satıcı forfaiting kuruluşundan kesin

---

32 ÖĞÜLMÜŞ, s. 6.

33 Her iki forfaiting yöntemine ilişkin örnekler için bkz., ERDEMOL, s. 107 vd..

34 ERDEMOL, s. 81.

35 ERDOĞAN, s. 95; KILIÇKAYA, s. 62; AKGÜÇ, Ö., Dış Satımın Finansmanında Bir Yöntem "Forfaiting", Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Y. 1985, C. 23, S. 1, s. 37.

bir teklifte bulunmasını isterse, alacak ve alacağa ilişkin daha ayrıntılı olarak bilgi vermek durumundadır[36]. Bu bilgiler şunlar olmalıdır[37].

-Satımın yapılacağı döviz cinsi, miktarı ve vadesi.

- Dış alıcının adı, adresi ve ülkesi.

- Dış satıcının adı, adresi ve ülkesi.

- Dış satımın konusu.

- Ödeme garantisi veren banka veya finans kurumunun adresi ve ülkesi.

- Forfaiting'e konu olan alacağın düzenlendiği senet tipi (bono, poliçe vb.).

- Güvence tipi (aval, garanti).

- Ödeme planı ve şartları.

- Dış satıma konu olan malların teslim tarihi.

- Dış satım ve alım için gerekli izinler ve lisanslar.

- Senetlerin ödeme yeri.

Forfaiting kuruluşuna bu bilgileri veren dış satıcı, satacağı malların bedellerinin tahsil edilmesi, bir başka ifadeyle, yapacağı dış satımın forfaiting yöntemi ile finanse edilmesi hususunda, forfaiting kuruluşundan kesin bir teklif verilmesini talep eder. Forfaiter de kendisine verilen bilgilere dayanarak, konuyu inceler ve dış satıcıya kesin bir teklifte bulunur[38].

b. Forfaiting Kuruluşunun Teklifi

Bilgilendirme aşamasından sonra, dış satıcı tarafından talep edilen forfaiter teklifi daima yazılı olarak hazırlanır ve genel olarak aşağıda belirtilen bilgileri içerir[39].

- Bilgilendirme bölümünde belirtilenlere uygun olarak, garantiler de dahil olmak üzere işin tam tanımı.

- Alacak miktarı ile vade günlerinin detaylı açıklaması ile forfaiting kuruluşunun alacağı rücu etmeksizin satın alacağına dair beyanı.

- İskonto (forfaiting) oranı, ön hazırlık ücreti ve faiz metodu.

---

36 KILIÇKAYA, s. 62; ÖĞÜLMÜŞ, s. 8.

37 ÜNAY, V., Bankalarca Dış Ticaretin Finanse Edilmesi Usulleri, İstanbul 1989, s.180 vd.; http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/DTDERGI/Ekim2001/forfaiting.htm.; KILIÇKAYA, s. 62, 63; AKGÜÇ, s. 40; ÖĞÜLMÜŞ, s. 8.

38 KILIÇKAYA, s. 63.

39 KABAKÇI/YEĞİNBOY, s. 87, 88; KILIÇKAYA, s. 63.

- Dış satıcının poliçe veya bonoyu ibraz etme tarihi ile alacağın devir alınması tarihi.

- Forfaiter kuruluşuna dış satıcı tarafından devir ve temlik edilecek belgeler (senetler, ödeme garantisi vb.).

- Dış satıcının alıcısına karşı olan taahhütlerini yerine getirmemesi halinde forfaiting kuruluşunun sorumlu olmayacağına dair beyan.

- Dış satımın gerçekleşmesi için alıcı ülkede resmi makamlarca aranan gerekli bütün izinlerin göz önünde bulundurulması talimatı.

- Teklifin süresi.

- Hak ve yetkiler.

c. Sözleşmenin Yapılması İle Alacağın Devir ve Satın Alınması

Forfaiter tarafından yapılan teklifin, dış satıcı tarafından kabul edilmesi durumunda, forfaiting kuruluşu ile dış satıcı arasında forfaiting sözleşmesi imzalanır. Kural olarak, bu sözleşmenin belirli bir şekilde yapılma zorunluluğu bulunmamakla birlikte, söz konusu sözleşme yazılı şekilde yapılmaktadır[40].

Forfaiting sözleşmesi yapıldıktan sonra, taraflar karşılıklı olarak birbirlerine gerekli belgeleri tevdi ederler. Bir başka ifadeyle, forfaiting kuruluşunun teklifinde belirtilen tüm belgelerin, söz konusu kuruluşa teslim edilip, alacağın devir ve satın alınması üzerine, forfaiter sözleşmeye istinaden dış satıcıya bir taahhüt mektubu (commitment letter) gönderir ve bu mektupta, dış satıcı ile anlaşmaya vardığını, sözleşmede yer almayan diğer hususları teyit etmesinin yanı sıra dış satıcıdan devraldığı ödeme araçlarının tahsil edilmemesi halinde, ona rücu edilmeyeceği taahhüdünde bulunur[41].

Bu sözleşmede önemli olan husus, dış satıcı tarafından, alıcının kendisine olan borcunu temsil eden senetleri forfaiting kuruluşuna belli bir iskonto ile devretmesi ve alacağın tahsil edilememesi halinde, forfaiting kuruluşunun dış satıcıya rücu etme imkanına sahip olmamasıdır[42]. Bu işlemler tamamlandıktan ve alacağın forfaiter tarafından devir ve satın alınması gerçekleştikten sonra, forfaiting kuruluşu dış satıcıya bir hesap özeti gönderir[43]. Söz konusu hesap özetinde, forfaiting işlemine tâbi tutulan alacağın bütün özellikleri,

---

40 KABAKÇI/YEĞİNBOY, s. 88; KILIÇKAYA, s. 63.

41 http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/DTDERGI/Ekim2001/forfaiting.htm..

42 ÜNAY, s. 180; GÜVEN, V., Türk Banka Hukuku, Ankara 1991, s. 79; ENGİN, İ. B., Alacağı Temlik Edenin Garanti Sorumluluğu, Ankara 2002, s. 14, dn. 30.

43 KABAKÇI/YEĞİNBOY, s. 88.

kabul şartları ve alacağın, iskonto oranı düşüldükten sonra dış satıcıya ödenecek miktarı ile ödeme yeri bulunur. Dış satıcının iskonto edilmiş miktarı tahsil etmesi ile forfaiting işlemi tamamlanmış olur[44, 45].

Forfaiting kuruluşunun bu aşamadan sonra iki türlü davranma imkanı bulunmaktadır. İlk olarak, forfaiter, dış satıcıdan almış olduğu senetleri vade gününe kadar elinde tutarak, dış alıcıdan bunları tahsil etme yoluna gidebilir. Forfaiter bu yolu seçmezse, üzerindeki riski azaltmak üzere, daha elverişli şartlarla ve rücu edilmeksizin, söz konusu senetleri ikinci bir forfaiting kuruluşuna devredebilir[46]. Bu durumda, senet bedelleri üzerlerinde yazan alacağın muaccel olduğu tarihte ikinci forfaiter tarafından tahsil edilir.

V. FORFAİTİNG İŞLEMİNİN YARARLARI VE SAKINCALARI

A. DIŞ SATICI BAKIMINDAN YARARLARI VE SAKINCALARI

Forfaiting işlemleri dış satıcı bakımından bir çok yararı bünyesinde barındırmaktadır. Buna karşılık, sakıncaları ise yok denecek kadar azdır.

Forfaiting'in dış satıcı bakımından yararlarını şöyle belirtebiliriz.

1. Dış satıcı için kredili mal satışından doğan alacağın tahsil edilmeme riski söz konusu olmamaktadır. Ticari risk alacağı devralan forfaiter tarafından üstlenildiğinden, dış alıcının borcunu ödememesi halinde, forfaiter kuruluşunun dış satıcıya rücu etme imkanı bulunmamaktadır[47]. Bunun yanı sıra, transfer riski (mal bedelinin dış satıcının ülkesine transferinin gecikmesi), kur riski (mal bedeli dövizin dış satıcının ülkesine transfer edilip, kendisine ödeninceye kadar aleyhteki kur farklarından doğan risk), gibi çeşitli riskler

---

44 KILIÇKAYA, s. 64; KONUKMAN, s. 15; ERDOĞAN, s. 95.

45 Dış satıcı (A), bir milyon ABD Doları değerinde bir gemiyi iki yılda dört eşit taksitle, dış alıcıya (B)'ye satmak için bir forfaiting anlaşması yapmayı istemektedir. Daha sonra kendi bankası (C-forfaiter) ile temas kurarak altı aylık satış finasmanı için fon ayrılmasını talep eder. Dış satıcı'nın bankası (C), taahhüt ücretinin yıllık (%1,2) ve satın alacağı bonoların iskonto oranının Libor (Londra bankalar arası faiz oranı) maliyetinden (%2) daha fazla olacağını, Dış satıcı'ya (A) bildirir. Dış satıcının (A) bu teklifi kabul etmesi üzerine, dış satıcının bankası (C), Dış satıcının (A) lehine bankalarında bir fon tesis eder. Dış satıcı (A), bu masrafları satış fiyatına ekler ve durumu dış alıcıya (B) bildirir. Dış alıcı (B), düzenlediği ve kendi bankasınca (D- garantör) garanti edilen dört bonoyu dış satıcıya (A) teslim eder. Dış satıcı (A), bu bonoları kendi bankasına satarak forfaiting işlemini tamamlamış olur. Forfaiting işlemine ilişkin bu örnek için bkz., http://www.foreign-trade.gov.tr/ead/DTDERGI/Ekim2001/forfaiting.htm.

46 ÖĞÜLMÜŞ, s. 9; KILIÇKAYA, s. 64.

47 AKGÜÇ, s. 38, 39; ÖĞÜLMÜŞ, s. 5; ŞANLI/EKŞİ, s. 171; BAYIR, s. 13.

de forfaiter tarafından üstlenildiğinden, dış satıcı bu tür risklerin ortaya çıkarabileceği olumsuzluklardan kendisini korumuş olmaktadır[48].

2. Forfaiting işleminde iskonto sabit faiz üzerinden yapıldığından, dış satıcı bakımından faiz riski de ortadan kalkmaktadır[49].

3. Forfaiting işlemi, dış satımdan doğan alacak haklarının belirli bir iskonto oranı üzerinden forfaiting kuruluşuna devredilmesine dayandığından, dış satıcı tarafından maliyet önceden öngörülebilmekte, bu durum da satıcının daha uzun faaliyet planları yapmasına imkan tanımaktadır[50].

4. Dış satıcı, kredili satıştan önce forfaiting kuruluşuna başvurmuş ve bu kuruluştan, dış satımdan doğan alacak haklarını devralma taahhüdünü sağlamış olursa, işlemin faiz ve diğer koşullarını bildiğinden, bir başka deyişle, forfaiting işleminin kendisine olan maliyetini öğrendiğinden, dış alıcıya kredi maliyetini ve gerektiğinde kur riskini de içeren fiyatlar önerebilmekte ve satım sözleşmesini daha sağlıklı bir şekilde yapma imkanına kavuşmaktadır[51].

5. Dış satıcı vadeli satıştan doğan alacaklarını, forfaiting yöntemi ile kısa bir sürede paraya çevirebildiği için başka finansman kaynakları arama ihtiyacı duymaz ve yeni faaliyet alanlarına yönelebilir[52].

6. Dış satıcı, alıcısının kredi değerliliğini saptama masraflarını ve alacağın ödenmemesi halinde takip ve icra işlemleri ile bunlardan doğan harcamaları yapmak zorunda kalmayacağından, zaman ve paradan tasarruf sağlamış olmaktadır[53].

7. Forfaiting, dış satıcıya diğer dış satım finansman yöntemlerinden daha uzun süreli bir finansman imkanı sağlar[54].

8. Forfaiting işlemi, geleneksel dış satım finansman yöntemlerine göre daha basit ve hızlı bir prosedüre sahip olduğundan, dış satıcı, kısa sürede ve daha az sayıda belge ile finansman ihtiyacını karşılama imkanı elde eder.

---

48 ÜNAY, s. 178; ŞANLI/EKŞİ, s. 181.

49 ÖĞÜLMÜŞ, s. 5; http://www.tspakb.org.tr/ docs/egitim_notlari/finansal_yonetim_ ileri.; KABAKÇI/YEĞİNBOY, s. 85; BAYIR, s. 13; AKGÜÇ, s. 39.

50 KABAKÇI/YEĞİNBOY, s. 85.

51 BAYIR, s. 15; ÜNAY, s. 178; ŞANLI/EKŞİ, s. 171; ERDEMOL, s. 68.

52 VARLIK, s. 142; ŞANLI/EKŞİ, s. 170, 171.

53 KILIÇKAYA, s. 61; ÜNAY, s. 178.

54 BAYIR, s. 15.

Ayrıca, vadeli satış işleminin doğurduğu riskler forfaiter tarafından üstlenildiğinden, bir ihracat sigortasına da gerek duyulmamaktadır[55].

Forfaiting işlemlerinin dış satıcıya sağlamış olduğu bu önemli yararların yanında sakıncaları da bulunmaktadır. Fakat, bu sakıncalar oldukça azdır. Bir forfaiting işleminin dış satıcı bakımından taşıdığı en önemli sakınca bu yöntemin maliyetinin yüksek olmasıdır. Bu durum ise vadeli satıştan doğan risklerin forfaiter tarafından üstlenilmesinden dolayı kâr oranının yüksek olmasından kaynaklanmaktadır[56].

B. FORFAİTER BAKIMINDAN YARARLARI VE SAKINCALARI

Forfaiting işleminin forfaiter açısından da bazı yararları bulunmaktadır. Bu yararlar şunlardır.

1. Forfaiting işleminde kullanılan belgelerin basitliği ve prosedürün hızlı olması, forfaiter için de bir avantajdır[57].

2. Dış satıcıdan alınan senetler kolayca devredilebilir nitelikte olduğundan, bunların ikincil piyasalarda dolaşım imkanları yüksektir[58].

3. Forfaiting kuruluşunun üstlenmiş olduğu çeşitli risklerin karşılığı olarak, bu işlemden elde ettiği net kazanç miktarı da yüksek olmaktadır[59].

Forfaiting işleminin forfaiter bakımından sakıncaları ise alacakların ödenmemesi durumunda, dış satıcıya rücu etme imkanının olmaması ve söz konusu işlemin bünyesinde barındırdığı politik, ticari, transfer ve kur risklerinin[60] forfaiter açısından doğuracağı olumsuzluklardır[61].

---

55 http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/DTDERGI/Ekim2001/forfaiting.htm.; ÖĞÜLMÜŞ, s. 5; KILIÇKAYA, s. 61; BAYIR, s. 14.

56 KABAKÇI/YEĞİNBOY, s. 86; BAYIR, s. 16.

57 ERDEMOL, s. 69; BAYIR, s. 18.

58 http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/DTDERGI/Ekim2001/forfaiting.htm.; ÜNAY, s. 179; ŞANLI/EKŞİ, s. 172; ERDEMOL, s. 69; BAYIR, s. 18.

59 http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/DTDERGI/Ekim2001/forfaiting.htm.; ERDEMOL, s. 69; BAYIR, s. 18.

60 Forfaiting yönteminin taşıdığı risklere ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz., AKGÜÇ, s. 39, 40; ŞANLI/EKŞİ, s. 181.

61 http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/DTDERGI/Ekim2001/forfaiting.htm.; BAYIR, s. 18, 19.

VI. FORFAİTİNG SÖZLEŞMESİNE UYGULANACAK HUKUK KURALLARI

Forfaiting sözleşmesi, kanunlarımızda düzenlenmemiş bir sözleşmedir. Bu bakımdan, isimsiz sözleşmeler olarak adlandırılan atipik sözleşmelerdendir[62]. Forfaiting sözleşmesinin aynı zamanda bir karma sözleşme[63] olduğunu da söylemek mümkündür. Bu işlemin temelini satım sözleşmesi oluşturmakta, bunun yanı sıra karz, alacağın temliki ve garanti sözleşmesine ilişkin özellikler de taşımaktadır. Bir başka ifadeyle, forfaiting sözleşmesindeki hukuki ilişkiler incelendiğinde, bunların kanunla düzenlenmiş olan birden fazla sözleşmenin unsurlarının bir araya gelmesiyle oluşan ilişkiler bütünü olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, forfaiting karma sözleşmeler olarak adlandırılan sözleşme grubuna girmektedir[64].

Gerçekten bir forfaiting sözleşmesinde temel unsur satım sözleşmesi olmakla birlikte, forfaiting kuruluşunun dış satımdan doğan alacağı devir ve satın almasından başka bazı fonksiyonları da yerine getirmesi, söz konusu sözleşmeye karma tipli bir sözleşme özelliği vermektedir. Forfaiter alacağı satın alırken aynı zamanda, başlıca üç işlevi daha yerine getirmektedir. Bunlar, "vadeli mal alanın (dış alıcının) kredi değerliliğini belirleme, kaynak (finansman) sağlama ve risk üstlenme"[65] işlevleridir. Dolayısıyla, forfaiting kuruluşunun yerine getirmiş olduğu bu işlevler de forfaiting sözleşmelerinde, satım unsurunun yanı sıra iş görme unsurlarının bulunduğunu da ortaya koymaktadır[66].

Yukarıda da belirtildiği üzere, forfaiting sözleşmeleri hakkında hukukumuzda özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu bakımdan, söz konusu sözleşmeye, hukuki yapısına ve içerdiği unsurlara ilişkin olarak ilgili kanun hükümlerinin uygulanması gerekir. Bu hükümlerin başında, Borçlar Kanunu'nun alacağın temliki (BK. m. 162 vd.), satım (BK. m. 182 vd.), vekalet (BK. m. 386 vd.), karz (BK. m. 306 vd.) gibi hükümler gelmektedir. Ayrıca forfaiting sözleşmesine konu olan alacağın devri poliçe, bono gibi kıymetli

---

62 Bu konuda bkz., HATEMİ, H./SEROZAN, R./ARPACI, A., Borçlar Hukuku, Özel Bölüm, İstanbul 1992, s. 35 vd.; YAVUZ, C., Türk Borçlar Hukuku, Özel Hükümler, Yenilenmiş 6. Baskı, İstanbul 2002, s. 18 vd..

63 Karma sözleşmeler, kanunun çeşitli sözleşme tiplerinde öngördüğü unsurların, kanunun öngörmediği bir biçimde bir araya getirilmesiyle oluşan sözleşmelerdir. Bu konuda bkz., YAVUZ, s. 21 vd.; TANDOĞAN, H., Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, C. I/1, Altıncı Basım, İstanbul 1990, s. 69 vd..

64 ŞANLI/EKŞİ, s. 185.

65 ÖĞÜLMÜŞ, s. 9.

66 Karş. AKYOL, Ş., Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, İstanbul 1984, s. 12 vd.

evrak üzerinden yapıldığından, Ticaret Kanunu'nun 557. vd. m.lerinin de uygulanma imkanı olacaktır. Forfaiting kuruluşları bakımından ise Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin 545 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin[67] 12. vd. m.lerinin kıyas yoluyla uygulanması mümkün olacaktır.

VII. SONUÇ

Bir dış satım finansman yöntemi olan forfaiting, alacağın devir ve satın alınması esasına dayanmaktadır. Orta vadeli dış satımlardan kaynaklanan bono veya poliçeye bağlanmış alacakların belirli bir iskonto üzerinden, geri dönülemez bir biçimde, forfaiting kuruluşuna devredilmesine dayanan forfaiting, 1960'lı yılların başında uygulanmaya başlanmış, sunduğu cazip koşullar nedeniyle uluslararası ticaretin finansmanında gittikçe tercih edilen bir yöntem olmuştur.

Forfaiting sözleşmesinin (işleminin) temel özelliği, dış satıcıdan senetleri satın alan forfaiting kuruluşunun, senetlerin ödenmemesi halinde , artık dış satıcıya rücu etme imkanının kalmamasıdır. Bu yolla dış satıcı, senetlerin vade sonunda ödenmemesinden dolayı doğacak risklerden kurtulmuş olmaktadır.

Forfaiting yöntemi ile dış satımın finanse edilmesinde, dış satıcı, vadeli bir satışın ortaya çıkarabileceği alacağın tahsil edilememesi riskinin yanı sıra, transfer riski, kur riski ve politik risk gibi ortaya çıkması muhtemel olumsuzlukların da forfaiting kuruluşu tarafından karşılanması ile bunlardan kurtulmuş olmakta ve vadeli satışını kısa sürede paraya çevirebilmektedir. Forfaiting kuruluşu ise üzerine aldığı risklere karşılık olarak, forfaiting işlemlerinden yüksek kazanç elde edebilmektedir.

Forfaiting sözleşmesi hukukumuzda yasal düzenlenmesi olmayan bir sözleşmedir. Bu sözleşmelerde, Borçlar Kanunu açısından alacağın temliki, satım ve vekalet hükümleri, Ticaret Kanunu açısından ise kıymetli evrak hükümleri uygulama alanı bulabilecektir.

---

67 RG., T. 27.6.1994, S. 21973 Mükerrer.